

rijd is met
sterren
bestaat.
niet door.
niet schijnt
gel te zijn.
ze zou nog
eten is om-
antwoord

te gaan.

als New-
il op grond
lucif-hypo-
thetisch is
sterren, ge-
gunstige
den gewon-
an heeft dit
arde, omdat
strijdig met
haar geen
en bepaald
n.

heer Wal-
ng gewicht
ge feit dat
algemeen
middelpunt

at bezitten
elk middel
sterren
toch geeft
punt tus-
schracht, ons
vraag te
ons zonne-
plaats in

te beant-
sterren-
arin wer-
Bij ons
et der
aste orde
banen der
rlinge ver-
met een
amstelling

vaste orde
al. Anders
f een spel
e orde be-
wetten de
t worden,
egen, maar
ons nog
ons uiterst
beteekenis
stelsel niet
et centrum

Er moet
die plaats
mchelijke
die oor-
Er zijn
waarvan
en de ziel
mr, waar-
der eerste

Christens
th past,
in waarn
valt.

behaagd
ingen der
die deze
n, mogen
obscure to

ave Gods,
door haar
naar een
d zelf ons

ers, dat
n gegaan
t de wer-
ndig zijn,
t kunnen
t. God is
nachte;
loorgron-
de schep-
en tijd;
denkend
r te drin-
ergelegd,
die dit
van Gods
king van

chap ons
men met
te roepen
et heelal

van het
zich be-
deide po-
of regio-
talrijkst
in rechts
rijkende,
en zoom
st.

ats onze
telken,
gezien,
vormen,
te hand-
eldingen
n wordt
estalten,
is alsof
at heeft
che vor-
ze spi-
op rin-
van een
anderen
aar hoe

ook onderscheiden in vorm, bij allen toont de spectraalanalyse, dat zij geen vaste lichamen zijn als de sterren, maar eendeloze uitgebreidheden van gasvormige substantie, wier samenstelling ook slechts ten deele bekend is. Bij vele derze nevelvlecken neemt men bovendien deze eigenaardigheid waar, dat op sommige punten een kern of verdikking wordt gevonden, alsof daar te midden dezer gasvormige substantie een nieuwe ster bezig was zich te vormen. En weer elders ziet men, dat deze nevelvlecken met zeer goed ontwikkelde en duidelijk waarneembare sterren in nauw verband staan, zoodat deze nevelvlecken deze sterren als 't ware met een lichtend kleed omspannen.

Men leidt hieruit thans vrij algemeen af, dat deze nevelvlecken ons de oorspronkelijke gestalte toonen, waaruit alle sterren gevormd zijn. De verschillende vormen van de nevelvlecken, van de geheel diffuse af tot dezuik, die een vaste kern of cil bezitten, zouden ons dan het beeld leveren, hoe de formatie der sterren trapsgewijze is geschied. En daar de nevelvlecken met een vaste kern toenemen naarmate men dicht bij den melkweg komt, zou hieruit volgen, dat het proces hier het verst voortgeschreden is, terwijl naar den kant der beide polen toe de materie nog in haar meer oorspronkelijke toestand verkeert. Of dit alles juist is en we dus in de verschillende vormen van de nevelvlecken een beeld hebben van de geboorte-geschiedenis eener ster, laten we in het midden. Op zich-zelf is het niet in strijd met wat de Schrift aangaande de schepping ons leert. God de Heere kan eerst deze nevelvlecken of oorspronkelijke substantie hebben geschapen en toen, uit deze substantie de sterren hebben geformeerd. Gelijk ook deze aarde eens wuust en ledig was en eerst daarna tot woonplaats van den mensch is toebereid.

Doch hierop gaan we thans niet verder in. Waarom het ons thans alleen te doen is, is om onze lezers een indruk te geven, hoe in deze ver-afgelegen deelen van het heelal geheel andere toestanden heerschen dan in dat gedeelte, waarin wij ons bevinden. Evenals op onze aarde de poolstreken onbewoonbaar zijn, omdat daar de felle koude alle leven doodt, zoo schijnen ook deze poolstreken van het sterrenheelal met hun nevelvlecken voor de ontwikkeling van het leven geheel ongeschikt. Daar drijven in de eendeloze ruimten oceanen van vlammeende gasvormige substantie, waarin heel ons zonnestelsel zou kunnen verdinken. Daar worden sterren geboren en blijven ze nog eeuwen lang met deze vlammeende nevelwindselen omhuld. En wie de vleugelen der verbeelding aanschieft en een oogenblik zich verplaatst te midden van de titanische krachten, die daar werken, gevoelt, welk een kostelijk voorrecht God aan onze aarde schonk dat Hij niet daar, maar in het middelpunt van het heelal ons zonnestelsel heeft geplaatst.

Uit de Pers.

De bekende G. uit A. geeft in *De Basen* een reeks artikelen over: „Levensbeschouwing naar het Doopsformulier“, die, gelijk al wat van deze welversneden pen tot ons komt, door frisheid van toon uitmunt.

Ditmaal handelt de schrijver over het verband tusschen onze levensbeschouwing en het volkskarakter:

De beschouwing van het leven die uitgaat van de Schepping, heeft tot uitgangspunt de openbaring der erkenning van het feit, dat God zich in zijn woord geopenbaard heeft, en dat wij daaruit weten, dat God alles heeft geschapen en nog door Zijn eeuwig raad en voorzienigheid onderhoudt en regeert.

En de andere beschouwing heeft tot uitgangspunt of de onwetendheid, die stelling: wij weten van het begin en einde der dingen niets af, of de meer positieve stelling: er is geen God.

En zoo zijn er ook op dit gebied allerlei variaties. Afkomst, levenskring, opvoeding, temperament, voor- en tegenspoed, alles heeft invloed op onze beschouwing van het leven.

Ook in wat men de Christelijke levensbeschouwing noemt is verschil, dat weder met al het genoemde in verband staat.

Er zijn Christenen die wat men noemt een vroolijk temperament hebben. Dit komt in alles uit. Zij zien immer de lichtzijde van het leven en hebben weinig behoefte aan de vermaning: verblift u alijd! Ze worden bemin en gepraet en verspreiden licht en vroolijkheid om zich heen. Maar er zijn ook Christenen, die een zwarmoedigheid en teruggetrokken temperament hebben. Zij hebben zout in zichzelf, maar weinig vrienden, met wie zij van hart tot hart kunnen spreken, en uitenvaak de diepen weemoed van hun hart in woorden van humor, en, als de weemoed in bitterheid ontaardt, in woorden van vlijmende satire.

Want de wedergeboorte heft het natuurlijke niet op, maar vernieuwt het in beginsel, en dus ten deele in de uitwerking: want een beginsel is hetgeen waarvan of waaruit men begint. Het einde, of de voleinding, der wedergeboorte, komt eerst na de opstanding uit den dood, in den staat der heerlijkheid.

Spreken wij dus van levensbeschouwing naar het Doopsformulier, dan bedoelen wij daarmee die Christelijke levensbeschouwing, welke in dit geschrift heerscht.

Men heeft wel eens de opmerking gemaakt, dat het Duitse volkskarakter volkomen ongeschikt is voor het Calvinisme.

Aan de Duitschers de poëzie, aan de Fransen de logica, aan den een het lief, aan den anderen de redeneering.

Dit is niet zo bedoeld, dat een Duitse Christen niets anders doet dan zingen en een Hollands Christen voltrekt niet zingt en niets anders doet dan redeneren; maar bedoeld is, dat bij den een het lief en bij den ander het redeneren den boven toon, het overwicht heeft.

Luther en Calvijn waren beiden mannen Gods, tot groote dingen bestemd en bekwaam gemaakt, maar welk een verschil tusschen die twee mannen! Luther, de man uit de kleine burgerij, bestemd voor de rechtgeaardheid, omdat zijn vader voordeel en eer voor zijn zoon begeerde, maar die om in zijn onderhoud als student te voorzien, langs de huizen moet loopen te zingen; Calvijn van deftiger afkomst, als knaap reeds een vast inkomen uit kerkelijke goederen genietend, aan de beroemde scholen van zijn tijd studeerend, roerend haast om klaar te komen en zijn brood te verdienen. Luther plotseling bekeerd en in het klooster geworpen, kermend en klagend over zijn zonden; Calvijn van stap tot stap, al studeerend en schrijvend en strijdend geleid, van schenning tot licht, tot het volle daglicht gebracht, den weg des geloofs en der bekeering bewandelend, en zich met al zijn weten-

schap, met ziel en lichaam onderwerpend aan de soevereiniteit Gods. Luther geboren en levend in het soldatenland, de regering, zelfs der Kerk, aan de bestaande overheid overlatend; Calvijn, gebracht in het land der vrije burgers, zelf gevende, de Overheid inrichtend naarmate hij geloofde de eisch van Gods woord te zijn. Luther zijn eigen lied aan zijn volk schenkend; Calvijn zijn volk leerend de psalmen Davids te zingen.

Indedaad, er ligt waarheid in het gezegde van Luther, dat de Zwitsers van een anderen geest zijn dan de Duitschers.

De schrijver gaat zeker wel wat ver, wanneer hij aan de Fransen de logica en aan de Duitschers de poëzie toekent, maar overigens is er menige trek in dat beeld, die juist is geteekend.

Dat de Lutherse kerk alleen in Duitse landen invloed won, toont wel, hoe nauw het Duitse volkskarakter met den Lutherse geest verwant is.

Het Calvinisme besit ook daarin den voorrang, dat het niet binnen de enge banden van het nationale leven zich opsluit, maar geschikt bleek voor de meest uiteen loopende volkeren.

Officiële Berichten.

THEOL. SCHOOL.

Dinsdagavond, half 7, hield Prof. L. Lindeboom, afziedend Rector der Theol. School, nadat georganiseerd was, 68: 10 en de zegen des Heeren gevraagd, een rede bij gelegenheid van de 50ste overdracht van het rectoraat. Hij begon met zijne hoorders: professoren en studenten. Leeraars van het gymnasium, predikanten, ouderlingen en diakenen, en verdere broeders en zusters te herinneren, dat deze dag de eigenlijke gedenkdag is van het 50 jarig bestaan der Theol. School. Was 15 Juni 1854 het besluit genomen, deze School te stichten, 6 Dec. mocht dat besluit, door Gods zegen, tot uitvoering komen, en werd de School hier te Kampen geopend. De vergadering werd opgewekt den Heere te loven en zijne daden nooit te vergeten.

Herhaling van wat 15 Juni op het gouden jubilé was gezegd, lag niet in sprekers bedoeling.

Thans wilde hij spreken over hetgeen deze School kenmerkt. Zijn onderwerp was: *het Duitse volkskarakter en de theologie*. Hij begon met zijne hoorders: professoren en studenten. Leeraars van het gymnasium, predikanten, ouderlingen en diakenen, en verdere broeders en zusters te herinneren, dat deze dag de eigenlijke gedenkdag is van het 50 jarig bestaan der Theol. School. Was 15 Juni 1854 het besluit genomen, deze School te stichten, 6 Dec. mocht dat besluit, door Gods zegen, tot uitvoering komen, en werd de School hier te Kampen geopend. De vergadering werd opgewekt den Heere te loven en zijne daden nooit te vergeten.

Spr. wilde weder eens de aandacht vestigen op de twee met zorg bewerkte rapporten te dezer zake, in de Acta der Gen. Synode van '99 aan de Kerken ter overweging aangezonden. Komende tot het onderwerp zelf bepaalde Prof. L. zijn gehoor:

1. *Bij het theologisch karakter van genoemd Formulier*, m. a. w. bij de betoeken van den in dit Formulier gelegden confessionneelen grondslag voor het onderwijs in de Theologie en de opleiding tot den dienst des Woords; en 2. *Bij het kerkrechtelijk karakter*, m. a. w. bij de betoeken dezer verbindingsacten voor de verhouding van Theologie en opleiding tot de Kerken en haar soeverein gezag als het Huis Gods.

Spr. kwam tot de slotsom, dat de oude Geref. Kerken met dit Formulier zijn opgetreden als machthebbende ook over de Theologische wetenschap en de opleiding tot den dienst des Woords; en dat in de Theol. School is verkregen, wat in de 17e eeuw niet kon verkregen worden, doordien de Gereformeerde overheid in hare houding tegenover de Kerken op het Remonstrantische standpunt stond en is blijven staan.

Na een kort overzicht over de worstelingen van mannen als Groen v. Prinsterer o.s. tegen de Groninger School, en de pogingen om de Ned. Herv. Synode te bewegen, zorg te dragen voor een opleiding in den geest der Bijbelen-schriften, besloot spr. met aanbeveling aan de overweging der Kerken van enkele vragen, betreffende het Professorenambt in art. 2 der Dordtsche Kerkenorde en art. 30 van de Belijdenis, de verhouding van de Theol. School tot de Gen. Synode en de mindere Kerkvergaderingen enz.

Het verslag van de geschiedenis der School was gunstig en opwekkend; de School telde thans weer 24 student, ofschoon in dit jaar 7 tot candidaat in de theologie zijn bevorderd. Met regenbiede droeg Prof. L. het rectoraat over aan Prof. Dr. H. Bouwman.

„Zijn naam moet eeuwig eer ontrangen“, zoo klom nu het slotgeroep, terwijl den nieuwen Rector door de vergadering staande werd toegezongen: „Dat 's Heeren zegen op u daal!“

Met dankzegging van den afgetreden Rector gingen wij dankbaar en freestelijk gestemd uiteen, om daarna, in verband met het feest van den dag, nog een paar uren in engeren kring de gasten van den afgetreden Rector en zijn gade te zijn.

Er heerschte een zeer opgewekte stemming, en de Heere werd dankbaar erkend voor zijn vele zegeningen.

NOORDTJ., Secretaris.

Verslag van de Centrale Pastorale Conferentie.

verkrigen. Ook mag men niet vergeten, dat de Synode van '92 een contract tusschen de kerken en de Vrije Universiteit heeft bestendigd. Het is te bejammeren dat dit niet duidelijk werd in 't licht gesteld.

Ook Da. Westerbeek van Eerten is van oordeel, dat met de historie moet worden gerekend. Op de voorloopige Synoden der Ned. Geref. kerken waren de professoren der Vrije Universiteit tegenwoordig; op de Synoden der Chr. Geref. kerken die der Theol. School. Zoo bleef het ook nu, daar de kerken beider tegenwoordigheid hebben aanvaard.

De Voorzitter, Prof. Lindeboom, stemt in met wat door Prof. Noordtj. werd in 't midden gebracht. Het verband met de Vrije Universiteit, zoo spreekt hij, was bij de Ned. Geref. kerken in wording, en is eerst eenige dagen vóór de aanvankelijke vereniging door de Synode te 's Hage bepaald. Alles stond op lossen voet. Dienaangaende is er bij de vereniging niets bedongen of vastgesteld. Hoe geheel anders was dit bij de Chr. Geref. kerk. Op de Synode der Chr. Geref. kerk van '54 waren reeds de „hoofd-ouders“ Poelman en de Haan met adviserende stem tegenwoordig. Later kwam men tot een besluit. De gelijkstelling van de professoren der Vrije Universiteit en der Theol. School acht hij dan ook niet billijk, niet recht. Ook tegen het spreken in de pers van twee opleidingscholen van de Geref. kerken, meent hij te moeten opkomen, als niet waar. Tevens wijst hij er op, dat de Vrije Universiteit wel den invloed der kerken wil, maar niet wat er tegenover staat. Het zeggenschap der kerken begeert zij over hare Theol. Faculteit niet. Hij meent te kunnen constatareeren, 2e. dat de professoren der Vrije Universiteit onder eenere Vereniging staan en de kerken niets over hen hebben te zeggen; 3e. dat deze professoren niet als doctores ecclesiae door de kerken zijn benoemd of aanvaard en daarom als zoodanig geen recht hebben zitting te nemen; 4e. dat de vereniging voor Hooger Onderwijs een anderen grondslag heeft dan de kerken. Zij grondt zich niet op de Geref. belijdenisschriften, maar op de Geref. beginselen. De kerken hebben middelen niet het recht, hen ter Synode uit te noodigen. Wat is nu de roeping der kerken? Zij hebben dat ernstig in overweging te nemen. De positie der professoren op de Synode moet zijns insiens nader worden geregeld. Ook de tegenwoordigheid van vele professoren acht hij niet raadzaam; tevens dient hun taak meer te worden afgehaakt, en is een duidelijke aanwijzing daarvan gewenscht.

Da. Diemer legt er nog den nadruk op, dat de professoren der Theol. School zijn kerkelijke professoren, almede dat hun zijn op de Synode tot het radicaal van kerkelijke professoren behoort, en dat daarom ook het op zij zetten der kerkelijke bepalingen op hunne tegenwoordigheid geen inbreuk kan maken.

Da. van Mechelen beklagt zich, dat hij slechts een sober antwoord heeft ontvangen, en beweert, dat Prof. Bouwman hem niet heeft begrepen. Ook hij is van oordeel, dat eenere Vereniging bij monde van de professoren der Vrije Universiteit geen zeggenschap op de Synode kan hebben. Hij is het met Da. Diemer eens, dat daar alleen de professoren der Theol. School als kerkelijke ambtsdragers recht van spreken hebben.

Da. Kunst vreest, dat de Conferentie een karakter verkrijgt dat niet goed is. Hij meent stemmen te hebben gehoord, die niet gehoord hadden moeten worden en op eenvoudige broeders nadeelig zullen werken. Hij verklaart voorts, dat indien zelfs door mannen als Prof. Noordtj. het doctorenambt in twijfel getrokken wordt, dan deze vergadering zeker als incompetent moet worden beschouwd om een oordeel uit te spreken. Naar zijn oordeel echter moesten krachtens een georganiseerd verband met de Kerken de professoren der Vrije Universiteit evenwel ter Synode verschijnen als die van de Theol. School. Het recht is gelogen in het contract, waardoor de kerken hen qua doctores ecclesiae als kerkelijke adviseurs erkennen en begeren.

De Voorzitter merkt op, dat Da. Kunst ten onrechte meent dat deze vergadering een verkeerd karakter verkrijgen zou. Het karakter inzonderheid van deze Conferentie is, dat men zich vrij over de dingen kan uitspreken. Hier zijn we samen als broeders en gaan we ook als broeders uiteen, ook al is het, dat we het met elkander niet kunnen eens worden. Dat er zoo weinige broeders tegenwoordig zijn om zich in den tran van Da. Kunst uit te spreken, ligt niet aan de conferentie, maar aan die broeders zelven. Ons is het er om te doen, niet om iets onaanneembaars 't adres dezer broeders te zeggen, maar om tot klaarheid en zoo mogelijk ook tot eenheid te komen.

Nu komt nog aan 't woord Prof. Bouwman. Hij is dankbaar voor zoovele stemmen die instemming hebben betuigd. Het doet hem echter leed, dat het debat niet het verloop heeft genomen, dat hij zoo gaarne had gewenscht; ook dat een en ander is genoemd, dat zijns insiens hier minder op zijn plaats was. Hij doet nog maals uitkomen, dat het gaat over de rechtsverhouding der professoren. Zij komen ter Synode, niet gelijk de dienaren des Woords en de ouderlingen als afgevaardigden der kerken, maar als doctores ecclesiae; niet naar goddelijk, maar naar kerkelijk recht. Zij worden voorts uitgenoodigd niet slechts de professoren der Theol. School, omdat we hen in de eerste plaats als kerkelijke doctoren hebben te erkennen, maar uitgenoodigd ook de professoren van de Vrije Universiteit, omdat ook zij met ons de belijdenis der kerken aanvaarden en niet anders dan naar die belijdenis de opleiding tot de bediening des Woords willen doen plaats hebben. Maar wie noodigt dan uit? Bij de Chr. Geref. kerk was dit vroeger bepaald. Thans is er geen bepaling van. De kerken hebben dat daarom in orde te brengen. Wenschelijk is het voorzeker, dat deze zaak nader geregeld worde.

Prof. Bouwman ontvangt nu bij monde van den Voors. den dank der vergadering. Wij stemmen te verlangen naar het in druk verschijnen van dit referaat uit. En al moge het debat over het referaat niet den loop hebben gehad, dien hij had gewenscht, toch vertrouwt hij, dat het niet vruchteloos is geweest en zeker aansporing tot nader onderzoek zal geven, en de overtuiging heeft versterkt, dat regeling dezer zaak noodzakelijk is.

De arbeid onder de Hollanders te Essen a. d. Ruhr.

Sadert 25 Sept. l.l. werd door mij in dank ontvangen:

Van Da. v. d. B. te Ouderkerk a. d. Amstel 1/1; van de Geref. Kerken te Brochem 1/50; Lochem 1/50; 't Zandt 1/5; Uithuizen 1/5; Oppenhuizen 1/50; Alten A 1/5; Doersburg 1/50; Harderwijk 1/5; Loessens 1/5; Doetinchem 1/47; Vorden 1/36; van den heer F. H. B. te Nieuwepekel 1/10; verder door bemiddeling van Mej. B. te Nieuwepekel:

van H. K. te Onstwedde 1/2; Wed. G. H. te Onstwedde 1/1; Hendr. K. te Onstwedde 1/1; R. H. te Oudpekel 1/1; Mej. A. H. te Nieuwepekel 1/1 en Mej. J. B. te Nieuwepekel 1/20.

De belangstelling van Mej. B. is door de Dep. en door de vrienden te Essen op hoogen prijs gesteld. Moge haar voortbeeld navolging vinden.

Weltra zal door middel van een circulaire van de Geref. Kerken en ook van broeders en zusters uit die Kerken een vaste jaarlijksche bijdrage worden gevraagd voor den arbeid te Essen en levens voor de Geref. Kerk van Duisburg am Rhein. Deze aanvraag geschiedt door den Kerkeraad van Duisburg, den Deputaat der Classe Arnhem voor de Rijn provincie en de Deputaten der Classe Zutphen voor den arbeid te Essen a. d. Ruhr.

Wanneer iedere Kerk het hare doet, kan er weltra te Duisburg een predikant worden beroepen, die tevens den arbeid te Essen, althans gedeeltelijk, voor zijne rekening zal moeten nemen.

Werd het in de circulaire genoemde bedrag aan jaarlijksche contributien toegezegd, dat behoelt er zich voor Duisburg noch voor Essen afzonderlijk meer te worden gevraagd.

Ook de Dep. der Classe Zutphen zullen zich ten eerste verheugen, wanneer door dit gemeenschappelijk optreden de Bediening des Woords te Duisburg en de Evangelisatiearbeid te Essen verder voortgang kunnen hebben en onder den zegen des Heeren aldus aan de komst van Gods Koninkrijk bevorderlijk kunnen zijn.

Maar zoolang het gevraagde bedrag niet bijeengebracht is en er diensgevolge te Duisburg geen predikant kan worden beroepen, moet Essen op de gewone wijze worden geholpen.

Vandaar, dat wij ook thans weer met aandrang van Kerken en particulieren grootere of kleinere giften vragen. De toestanden op gods dienste en zedelijk gebied zijn dikwijls zoo schreielijk; de geestelijke nood is zoo groot!

Voor het in ontvangst nemen van die giften bevecht zich aan

Da. G. RENTING.

Wintertijdf, 29 Nov. 1904.

Buitenland.

Doitschland. Naar aanleiding van het 400 jarig geboortefeest van Philips van Hessen.

Nu wij het een en ander omtrent het feest dat in Hessen gevierd is ter nagedachtenis van Philips den grootmoedige, die 400 jaren geleden geboren werd, mededeeld hebben, en daarbij ook melding maakten van de bigami van genoemden Vorst, zullen wellicht onze lezers verlangend zijn om te weten hoe het met die zaak is afgeloopen. Daarom deelen wij nog het volgende mede:

Philips, graaf van Hessen, had dus Christina van der Saale tot tweede vrouw, bij het leven zijner eerste vrouw genomen, en dit met goed vinden van Luther, Melanchthon, Bucer en eenige Hessische predikanten. Het was echter afgesproken dat deze handeling geheim zou gehouden worden. Luther en Melanchthon wilden dat het geheim altijd zoo bewaard blijven. Philips meende dat hij slechts tot een voorloopige geheimhouding verplicht was. Al spoedig lekte het door Philips' zuster uit, wat er gebeurd was.

Het werd ook bekend aan het hof te Dresden, en de rechtmatige gemalin van Philips, Christina, was een Sakische prinses. Toen nu de moeder van de tweede vrouw, na een verblijf van drie maanden te Rotenburg, naar Sakken was teruggekeerd, werd zij op bevel van den hertog van Saksen gevangen genomen en naar Dresden gebracht. Toen haar rekenschap gevraagd werd, waarom zij hare dochter buitenslands gebracht had, verklaarde zij dat deze de gemalin van den landgraaf van Hessen geworden was. Het hof te Dresden, dat Roomsche gebleven was, en daarom Philips als voorstander der Reformatie niet genegen was, zorgde er voor dat de daad van den landgraaf van Hessen wereldkundig werd.

De Wittenberger reformatoren kwamen nu in een moeilijk parket. Melanchthon, die in Juni naar Hagenua reizen zou, om deel te nemen aan een twisgesprök, werd onderweg in Weimar doodelijk ziek, daar de vrees hem aangreep dat het advies der Wittenbergers bekeerd zou worden. Luther werd door den keurvorst in allerijl uit Wittenberg naar Weimar gezonden, om Melanchthon moed in te spreken. Later bekeerd Melanchthon, dat als Luther niet gekomen was, hij gestorven zou zijn.

In Hagenua was reeds beraadslaagd welke gedragslijn men tegenover den dubbelen echt van den landgraaf zou volgen; in Juli werd daarover nader te Eisenach gehandeld. De landgraaf wilde zijn bigamie niet langer ontveinen, hij wilde haar ook niet als hoerij gebrandmerkt zien. Als de keizer hem vragen zou of Margaretha van der Saale zijne vrouw was, zoo wilde hij er zich op beroepen, dat in het Wittenbergse advies hem uitdrukkelijk werd toegestaan een tweede vrouw te hebben. De Wittenbergse reformatoren moesten het erkennen, dat zij dit advies gegeven hadden! Als Luther hem openlijk afwijst, zou hij het Wittenbergse advies publiceren, en wilde hij ook zijne vroegere zonden voor de wereld belijden. Hij wilde de verwijzen niet invoeren, maar beschouwde zijn bigamie als niet door God verboden en door de geleerden toegelaten.

Dit standpunt moesten de Hessische afgevaardigden op de conferentie van Eisenach innemen. Doch Luther nam het standpunt in, dat in deze zaak niets publiek mocht gemaakt worden. De tegenstanders van den landgraaf konden dezen niet in den weg leggen, zoo lang zij niet bewijzen konden, dat hij werkelijk een dubbelen echt gesloten had. Dit bewijs was niet te leveren, zoolang de weinige getuigen van het huwelijk zwegen, en het was te verwachten dat zij zwijgen zouden. Tegenover den keizer moest de landgraaf zich van dubbeldinnige woorden bedienen; wanneer het niet gelukte den keizer daarmee tevreden te stellen, moest hij de zaak slechtweg ontkennen. Luther verdedigde hierbij de noodleugen! Hij dreigde zelfs den vorst, dat hij de hem verleende dispensatie zou herroepen, en voorgeve, dat hij den landgraaf had gewaarschuwd. Want het door hem gesloten tweede huwelijk gold slechts voor zijn geweten en voor God, maar niet voor de wereld. Het verwoordt ons niet, dat de landgraaf hierop antwoordde, dat hij het vreestelijk vond dat de reformatoren datgene, wat hij voor God kon verantwoorden, niet voor de wereld durfde brengen.

Wij willen niet hier beschrijven, welke nadeelgevolgen de stap van den landgraaf van Hessen voor de zaak van het protestantisme gehad heeft! Alleen willen wij er op wijzen, hoeveel de kerken verschuldigd zijn aan Calvijn, die op onwedersprekbaar schriftuurlijke gronden aantoonde, dat alle bigamie te veroordeelen is.

Waarlijk, de zaak der reformatie is in die dagen door Calvin gered!

Of men dit in Duitschland van Lutherse zijde toegeeft? Wij betwijfelen het.

De foat die Philips van Hessen beging, welke zooveel ellende over hem bracht, heeft niet verhindert dat zijn 400 jarig geboortedag door geheel Hessen is gevierd, zoolwel in Godsdiensstofelingen als ook in z.g. „Familien-afenden“. Dit alles is geschied op uitnodiging van het Opperkonsistorium van het Groot-hertogdom. Ook kan niet ontkend worden, dat Philips van Hessen, trots zijn jammerlijke dwaling, de zaak der reformatie in zijn land en in Duitschland krachtig heeft zoeken te bevorderen.

Noord-Amerika. Eene nieuwe secte?

Hoe dikwijls hebben wij reeds melding gemaakt van een nieuwe secte, die zich in de nieuwe wereld openbaarde? Het is echter de vraag of de Godsdiensstofelingengemeenschap, die onlangs te New York zijn constitueerden, den naam van „secte“ verdient. Een secte is en blijft toch een deel van de Kerk van Christus, dat zich van haar heeft losgerukt. In deze definitie juist, dan vormen bijvoorbeeld de Mormonen geen Christelijke secte; door loochening van het fundamentele stuk der Drie-eenheid en door het toekennen aan den Heere God van een stoffelijk bestaan, staan zij buiten het terrein van de Kerk van Christus.

Hetzelfde is volgens ons het geval met de nieuwe Godsdiensstofelingengemeenschap, die zich toot met den naam van *Circle of Divine Ministry* (kring van Goddelijke bediening). Deze gemeenschap gaat uit van de meening, dat de mensch alle kwaad kan bestrijden door de ontwikkeling van zijn denkracht. Als men lid der gemeenschap worden wil, moet men verklaren onbevooordeeld te zijn en belang te stellen in de zielkundige beginselen, welke de gemeenschap zoekt te verbreiden. Men ziet hieruit reeds, dat de gemeenschap niet op Christelijken bodem staat. Eene Christelijke kerk eischt, dat men de Christelijke leer, gelijk men die opvat in haar midden, zal toestemmen of belijden. De Kerk des Heeren is niet voor „onbevooordeelden“, die een of andere zaak willen onderzoeken.

De *Circle of Divine ministry* leert, dat de bestrijding van het kwaad niet ligt in de wegneming daarvan, maar in de herstelling der juiste verhoudingen. Een der professoren der gemeenschap leert, dat zij vele huizen kent, die vol ongedierte waren, maar daarvan gezuiverd werden door het echte denken. Ook verzekert zij, dat op dezelfde manier onderscheidene acres land, met aardappelen bebouwd, bevrucht zijn van den Colorado kever (dien vreeselijken verwoester van aardappelveiden) door middel van denken. Of die dieren dan door het denken gedood worden, of „weg“godacht worden, zoodat zij genoodaakt worden naar andere huizen of verder gelegen velden te trekken, is er niet bij vermeld.

Deze gemeenschap gaat dus uit van het denkbeeld, dat de *gedachte* het een en het al is. Wij verwachten dat deze *Circle* wel weer spoedig zal verdwijnen, al roemt men er thans nog in, dat zij al heel wat aanhangers won.

Gemengd nieuws.

De Engelse bladen spreken van een krachtige Revival die zich in Wales door den arbeid van een jeugdig man, Evan Roberts een student, openbaart. Het is daarbij eigenaardig, dat als iemand in een der meetings wat te lang spreekt, of zijn gebed te lang rekt, eenigen uit de zaal eenvoudig een Christelijk lied aanbieden om den spreker of voorganger in het gebed tot ophouden te nopen. Het gebeurde dat een predikant begon te spreken. Daarop begon men in een deel der zaal een „Hymne“ aan te beffen. Sommigen riepen daarop „Alush!“ Doch een der leiders van de beweging zeide: „Roep niet „Alush“, maar laat den Geest leiden.“ Daarop zweeg de predikant en het gezang werd uitgegaan. Dergelijke dingen gebeuren dikwijls bij deze samenkomsten en toch, zoo wordt verzekerd, is de orde nog niet daardoor verstoord.

Het gebeurde dat allen die eene samenkomst bijwoonden, verklaarden dat zij tot bekering gekomen waren; toen gingen zij de straat op, en noodigden de voorbijgangers zich bij hen te voegen, die daarna met hen de kerk binnen gingen.

Als gevolg van deze beweging in het vorstendom Wales welke in de Aberdare Valley het krachtigst is, ziet men de herbergen zoo goed als leeg. Toen een meeting te Gillynnyd gehouden werd, stonden op dien dag, het was Vrijdag 11, alle werkambden stil.

Ook is het merkwaardig, dat wanneer de leider Evan Roberts bij de meetings tegenwoordig is of afwezig blijft, hetzelfde en huiusmaal heerscht.

Mocht uit deze beweging blijvende winst voor de kerk des Heeren voortkomen!

In Hannover heeft men drie jaar geleden het „Stift Isenwold“ voor drankruisgeestich. In den tijd van drie jaren zijn 150 verslaafden aan sterken drank opgenomen, en 109 ontslagen. Meer dan een derde deel werd geheel onthouden en kan daarom als geheel genezen beschouwd worden. Een ander derde deel verbeterde veel, terwijl de rest tot de hopelooze wrakken of lichtinnigen moet gerekend worden. Het bestuur klaagt er over, dat menigen het „Stift“ te laat gaat opzoeken, of het in vroeg verlaat. Het eerste vindt zijn oorsak in het feit, dat men, het hulp zoeken in deze dergelijke inrichting te zeer voor een schande houdt; het tweede, dat men als men lichamelijk in beterschap toemaat, het er voor ging houden dat de drankzucht geweken was. Onder de verpleegden waren landbouwers, kooplieden en handwerkers, die het sterkst vertegenwoordigd, maar wij vonden er ook een gepensioneerd luitenant, een ontslagen predikant en een boekhandelaar onder.

WINGKEL.

Voor Kinderen.

OOST EN WEST.

XL.

EUROPA'S TOESTAND.

Het zag er te dien tijde in Europa wonderlijk, onheilspellend uit.

Lodewijk XIV, de machtige koning van Frankrijk, die ons land in 1672 zoo geweldig had benauid, streefde er naar zich tot den machtingen vorst, den opperheer van Europa te maken.

Om dat doel te bereiken ontzag hij niets. Aan Duitschland werden in vollen vrede landstreken ontnomen en in Duitschland zelf bondgenooten voor Frankrijk gezocht. We denken slechts b.v. aan Munster en Keulen die, zoolals men weet, in 1672 Frankrijk tegen ons hielpen. Duitschland was de eene groote macht waartegen Frankrijk zich keerde; de Duitse keizer moest de mindere worden. De andere mogendheid die te vreezen was, was Engeland. Eerst had Frankrijk met Engeland in bondgenootschap geleefd, gelijk wij tot onze schade ervoeren. Doch we weten hoe dit veranderde. Thans, nu